

GİRİŞ

Bir-birimizle görüşərkən salamdən sonra ən çox soruşduğumuz sual “Nə var, nə yox?”dur.Cavabdan razı qalmaqda qayıdib təkrar soruşuruq : “Təzə nə var, nə yox?”Bir sözlə, biz olay axtarırdıyıq.Olay “ol” sözüdür, yəni yoxdan var olan.

Xəbər olaydır.Amma hər olay xəbər deyil.Xəbər hadisələrin normal axınına pozan,fərqli bir informasiyadır.Xəbər insanlara öz həyatları barədə sağlam qərarlar çıxarmağa imkan verən informasiyadır.İndi xəbərin bir növü olan və gündəlik həyatımızda sıxca eşitdiyimiz kriminal xəbərlərdən danışalım.Əgər jurnalist kriminaldan yazırsa,faktı dönə-dönə dəqiqləşdirməsi lazımdır.Rəsmi qurumların hər birində mətbuat xidməti fəaliyyət göstərir.Çalışın aldığınız hər bir məlumatı əlaqədar orqanların mətbuat xidmətləri ilə dəqiqləşdirəsiniz.Təqsirsizlik prezumpsiyasını pozmaq lazımdır.Bu o deməkdir ki, məhkəmə prosesini qələmə alarkən bilməlisiniz ki, dəmir barmaqlıqlar arxasında oturan sadəcə təqsirləndirilən şəxsdir.Hökm çıxarılmamış onu “qatil”, “cinayətkar”, “dələduz”, “vətən xaini” və s. kimi təqdim etmək olmaz.Kriminal xəbərin iki əhəmiyyətli ünsürü vardır.Bunlar “Mənbələri necə tapmalı?” və “Hadisə yerində nədən başlamalı?”dır.Kriminal olaylar haqqında yazıların mənbələrini güc strukturlarında və xəstəxanalarda axtarmaq lazımdır.Hər hansı polis idarəsinin növbətçi hissəsində əyləşən polis serjantı ilə elə ünsiyyət qura bilərsən ki, o, sənə çalışdığı müddətdə üzünü belə görmədən yaxşı mənbə ola bilər.Yaxud da əksinə, hər hansı bir məlumatı dəqiqləşdirmək üçün zəng etdiyən polis serjantına elə müraciət edərsən ki, o, sənə kobud cavab verə bilər.Hadisə yerinə gəldikdə isə “Filan küçədə çoxlu insan vardı, polis maşınları gəlmişdi” xəbərini eşidəndə rəhbərlikdən tapşırıq gözləmək vaxt itirmək deməkdir.Diktofon, fotoaparat və qələm-kağız götürüb tez redaksiyadan çıxmaq lazımdır. Hadisə yerinə özünü tez çatdır ki, oradakı rəsmi şəxslərdən məlumat əldə edə bilərsən.Fotoları unutmamaq lazımdır.Onlar yazını

canlandıracaqdır. Hadisə yerini tərک etməyə tələsmə.Polis rəisindən aldığı məlumatlarla kifayətlənmə, şahidləri unutma.Onlarda məlumat daha çox olur.Şahidlər gördüklərinə “duz qatmağı” sevirilər.Şahidlərlə söhbət edərkən rəsmiyyəti bir kənara qoy, müstəntiq yox, jurnalist kimi soruşmaq lazımdır.Hadisə yerindən məlumat topladıqdan sonra işin ikinci hissəsi başlanır.Əgər hadisə zamanı odlu silahdan yaralanan varsa, bu, o, deməkdir ki, xəstəxanaya getmək lazım gələcək.Xəstəxananın ünvanını deqiqləşdirin. Əgər xəstə reanimasiya şöbəsindədirsə, adətən yaralının qohumları şöbənin qarşısında yığışırlar.Onlara yaxınlaşıb söhbət etmək lazımdır. Yaxşı olar ki, ailə-məişət, boşanma və s. bu kimi məhkəmə işlərinin qəzet səhifələrində yer almasına o qədər də meylli olmayasan.Əgər bunlardan yazmalı olsan belə, mövzuya fərqli bir rakursdan yanaş.İnsanların şəxsiyyətini deyil, boşanmanın səbəblərini araşdır.Məsələ sensasiya xarakteri deyil, ictimai maraq daşımalıdır.

Kriminal xəbərləri seçmə ölçüləri

Bir vaxtlar televiziyanın ilk yaradılış məqsədi insanları maarifləndirmək, əyləndirmək, onları gündəlik qayğılardan uzaqlaşdırmaq, olub. Amma günümüzdə bunları deməkdə insan bir qədər tərəddüd edir. Çünki nə bələdirsə, reyting müəyyənləşdirənlər kriminal verilişləri başımızın “tacı” ediblər ki, onlar heç evimizin qapısından içəri girməyə belə layiq deyil. Reyting hərisi olan telekanallar isə bir az da reklam cəlb edə bilmək, diqqətləri üzərlərinə cəmləmək üçün insanları sarsıdan, həyəcanlandıran, dəhşətə gətirən kriminal xəbərlərə, verilişlərə üstünlük verirlər.

“Aydınlığa doğru” İctimai Birliyinin sədri, tanınmış telejurnalist Solmaz Əmirli deyir ki, sovet dövründə telekanallarda belə verilişlərin, xəbərlərin efirə verilməsi mümkün deyildi.

Psixoloq İbrahim İbrahimli dedi ki, baş vermiş kriminal hadisələrin təkrar-təkrar, özü də daha da sensasiyalı şəkildə efirə verilməsi cəmiyyətdə bir çox acı nəticələr doğurur. Onun sözlərinə görə, tamaşaçılar bu xəbərləri, şouları izlədikcə psixoloji sarsıntı keçirirlər. Ekspertin dediyinə görə, bütün bunlar dəyərlər sistemimizin qarışmasına, nəticədə beynimizin qarışmasına gətirib çıxarır: “Əgər belə davam edərsə, bir neçə ildən sonra cəmiyyətimizdə kriminal hadisələrin sayı daha da artacaq”.

Telekanallarımızda hər gün efirə verilən kriminal xəbərləri, dillə ifadə edilməsi belə, mümkün olmayan mövzuların tok-şoularda müzakirəsini izlədikcə adamın ağından bir fikir keçir: televiziyalarımız cəmiyyətimizi uçuruma sürükləyirlər. Bəli, biz məsələyə jurnalistika prinsipləri prizmasından yanaşdıqda bilirik ki, hər bir dəhşətli hadisə, həm də maraqlı bir xəbərdir. Amma hadisənin özü başdan ayağa dəhşətdən ibarətdirsə, şok effekti verirsə, onu bir də bilərəkdən şişirtməyin, bağıra-bağıra tamaşaçını həyəcanlandıрмаğın mənası nədir? Bəli, telekanallarımız bununla tamaşaçıların diqqətini cəlb etməyə, reyting yığmağa çalışırlar. Amma bir gün o reytingin “bəhrəsi” ona bağbanlıq edənlərin evində “yeyilsə” təəccüblənməyin.